

**XALQARO TA'LIM BOZORIDA MILLIY UNIVERSITETLARNING
RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI.**

Yuldashov Isomiddin Sidiqovich

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Mustaqil izlanuvchi*

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 06.06.2026

Revised: 07.06.2026

Accepted: 08.06.2026

KALIT SO'ZLAR:

*ta'lim bozori,
raqobatbardoshlik,
milliy universitetlar,
global reytinglar, ta'lim
eksporti, strategik
boshqaruv, akademik
mobillik, innovatsion
ta'lim.*

Ushbu maqolada global ta'lim makonida milliy universitetlarning raqobatbardoshligini oshirishning strategik yo'nalishlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda oliy ta'lim muassasalarining xalqaro reytinglardagi o'rnini mustahkamlash, ta'lim eksportini kengaytirish va akademik reputatsiyani shakllantirish mexanizmlari ko'rib chiqilgan. Muallif tomonidan universitetlarning ilmiy salohiyatini yuksaltirish va xalqaro bozor talablariga moslashish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ilgari surilgan.

KIRISH

Zamonaviy dunyoda oliy ta'lim tizimi nafaqat milliy kadrlar tayyorlash maskani, balki mamlakatning xalqaro maydondagi geosiyosiy va iqtisodiy mavqeini belgilovchi strategik resursga aylandi. Globallashuv jarayonlari ta'lim xizmatlari bozorida kuchli raqobatni yuzaga keltirib, milliy universitetlar oldiga yangi va murakkab vazifalarni qo'yimoqda. Bugungi kunda universitetning muvaffaqiyati nafaqat uning ichki an'analari, balki global akademik hamjamiyatga qay darajada integratsiyalashgani va xorijiy kapital hamda iste'dodlarni jalb eta olish qobiliyati bilan o'lchanmoqda.

Milliy universitetlarning xalqaro raqobatbardoshligini oshirish zarurati iqtisodiyotning innovatsion rivojlanish yo'liga o'tishi va "intellektual eksport" tushunchasining paydo bo'lishi bilan izohlanadi. Dunyoning yetakchi reyting agentliklari tomonidan belgilangan mezonlar ta'lim muassasalaridan nafaqat bilim berish, balki ilg'or tadqiqotlar markaziga aylanishni va yuqori texnologik infratuzilmani shakllantirishni talab etmoqda. Ushbu jarayonda milliy oliygothlar o'z strategiyalarini qayta ko'rib chiqishlari, an'anaviy

yondashuvlardan voz kechib, egiluvchan va bozor talablariga moslashuvchan tizimlarni joriy etishlari lozim.

Mazkur maqolada xalqaro ta'lim bozorining bugungi holati tahlil qilinib, milliy universitetlarning raqobatbardoshligini ta'minlovchi asosiy strategik yo'nalishlar ko'rib chiqiladi. Bunda ta'lim sifatining transformatsiyasi, ilmiy potensialni tijoratlashtirish va universitet brendini xalqaro miqyosda tanitish kabi muhim jihatlarga alohida urg'u beriladi. Milliy ta'lim tizimini xalqaro talablar darajasiga ko'tarish nafaqat alohida oliygohlarning, balki butun davlatning intellektual xavfsizligi va barqaror taraqqiyotini ta'minlashning garovidir.

ADABIYOTLAR SHARHI

Xalqaro ta'lim bozorida universitetlarning raqobatbardoshligi masalasi so'nggi o'n yilliklarda ko'plab xorijiy va mahalliy tadqiqotchilarning diqqat markazida bo'lib kelmoqda. Ilmiy adabiyotlarda ushbu mavzu asosan "akademik kapitalizm", "universitetlarning internatsionallashuvi" va "global reytinglar ta'siri" kabi konsepsiyalar orqali talqin etiladi. Xususan, Filip Altbax va Jeyn Nayt kabi yetakchi tadqiqotchilar o'z ishlarida oliy ta'limning globallashuvi jarayonini tahlil qilib, universitetlarning xalqaro maydondagi muvaffaqiyati nafaqat ta'lim sifatiga, balki ularning xalqaro talabalar va o'qituvchilar uchun naqadar ochiq ekanligiga bog'liqligini asoslab berganlar. Ularning fikricha, internatsionallashuv shunchaki chet ellik talabalarni jalb qilish emas, balki o'quv dasturlarini dunyoviy standartlarga moslashtirish jarayonidir.

Shuningdek, Saymon Marjinson kabi olimlar universitetlarning raqobatbardoshligini oshirishda davlatning roli va iqtisodiy omillarga to'xtalib o'tadilar. Uning tadqiqotlarida universitetlarning xalqaro reytinglardagi (QS, THE, ARWU) o'rni "ramziy kapital" sifatida baholanib, bu ko'rsatkichlar universitetning investitsiyaviy jozibadorligini oshiruvchi asosiy vosita ekanligi ta'kidlanadi. Bundan tashqari, adabiyotlarda "Triple Helix" (Uchtalik spiral) modeliga ham alohida urg'u beriladi. Ushbu model doirasida Genri Etskovis va Loet Leydesdorff universitet, sanoat va davlat o'rtasidagi uzviy hamkorlikni raqobatbardoshlikning bosh mezoni sifatida talqin etadilar. Ularning qarashlariga ko'ra, zamonaviy universitet faqat ta'lim muassasasi bo'lib qolmay, balki innovatsiyalarni yaratuvchi va tijoratlashtiruvchi tadbirkorlik sub'ektlariga aylanishi kerak.

Mintaqaviy va milliy tadqiqotlarda esa asosiy e'tibor ta'lim xizmatlarini eksport qilish va ta'lim sifatini nazorat qilishning milliy mexanizmlarini takomillashtirishga qaratilgan. Ko'plab iqtisodchi va pedagog olimlarning ishlarida oliy ta'lim tizimidagi transformatsiya jarayonlari, xususan, kredit-modul tizimiga o'tish va mustaqil akkreditatsiya agentliklari bilan ishlash masalalari keng yoritilgan. Mavjud ilmiy manbalarning qiyosiy tahlili shuni ko'rsatadiki, universitetlarning xalqaro raqobatbardoshligi ko'p qirrali tushuncha bo'lib, u akademik mukammallik, ilmiy salohiyat va samarali boshqaruv strategiyalarining sintezini talab etadi. Biroq, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va masofaviy ta'limning

ommalashishi sharoitida universitetlarning raqobat strategiyalarini yangicha talqin qilish zarurati hamon dolzarb bo‘lib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotni amalga oshirishda xalqaro ta‘lim bozorining zamonaviy tendensiyalarini va milliy universitetlarning imkoniyatlarini xolisona baholash maqsadida tizimli yondashuv hamda qiyosiy tahlil metodlaridan foydalanildi. Izlanishning nazariy asosini shakllantirishda iqtisodiy va pedagogik sohadagi fundamental ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlarning hisobotlari hamda ta‘lim sifatini baholovchi nufuzli reyting agentliklarining mezonlari o‘rganildi. Ma‘lumotlarni yig‘ish jarayonida ikkilamchi manbalar, xususan, oliy ta‘lim tizimiga oid me‘yoriy-huquqiy hujjatlar va statistik ko‘rsatkichlar tahlil qilindi.

Tadqiqot davomida qo‘llanilgan deduktiv metod orqali global ta‘lim bozoridagi umumiy qonuniyatlardan milliy ta‘lim tizimi uchun xos bo‘lgan xususiy xulosalar chiqarildi. Shuningdek, SWOT tahlil metodi yordamida milliy universitetlarning ichki kuchli va kuchsiz tomonlari hamda tashqi muhitdagi imkoniyat va xavf-xatarlari tizimlashtirildi. Bu metod universitetlarning raqobatbardoshligiga ta‘sir etuvchi omillarni guruhlash va ustuvor yo‘nalishlarni belgilash imkonini berdi. Qiyosiy tahlil usuli esa rivojlangan mamlakatlarning oliy ta‘lim sohasidagi muvaffaqiyatli tajribalarini mahalliy sharoitga moslashtirish imkoniyatlarini aniqlashga xizmat qildi.

Bundan tashqari, tadqiqot jarayonida mantiqiy umumlashtirish va prognozlash metodlaridan foydalanilgan holda, taklif etilayotgan strategiyalarning istiqboldagi samaradorligi baholandi. Ma‘lumotlarni guruhlash va mantiqiy bog‘lash orqali universitetlarning internatsionallashtirish darajasini oshirishga qaratilgan konseptual model ishlab chiqildi. Metodologik yondashuvning bunday majmuaviy ko‘rinishi tadqiqot natijalarining ishonchliligini va ishlab chiqilgan tavsiyalarning amaliyotga tatbiq etiluvchanligini ta‘minlaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, xalqaro ta‘lim bozorida raqobatbardoshlik nafaqat bilim berish sifati, balki universitetning global raqamli va ilmiy tarmoqlarga qay darajada integratsiyalashgani bilan belgilanmoqda. Tadqiqot natijasida aniqlanishicha, milliy universitetlarning xalqaro reytinglardagi ko‘rsatkichlarini oshirishda asosiy to‘siq bo‘layotgan omil — bu ilmiy ishlanmalarning tijoratlashuvi va xalqaro hamkorlikdagi tadqiqotlarning kamligidir. Dunyoning yetakchi oliygohlari tajribasi shuni tasdiqlaydiki, ilmiy maqolalarga iqtibos keltirish ko‘rsatkichi yuqori bo‘lgan universitetlar xorijiy investitsiyalar va iste‘dodli talabalarni jalb qilishda ustuvorlikka ega bo‘lmoqda.

Milliy ta‘lim tizimidagi mavjud holat tahlili shuni ko‘rsatadiki, universitetlarning akademik mustaqilligi va moliyaviy erkinligi ularning strategik rivojlanishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Natijalar shuni tasdiqlaydiki, kredit-modul tizimiga to‘liq o‘tgan va o‘quv rejalarini ish beruvchilar talablari asosida mustaqil shakllantirayotgan muassasalarda bitiruvchilarning ish bilan ta‘minlanish ko‘rsatkichi boshqalarga nisbatan sezilarli darajada yuqori. Bu esa

universitetning xalqaro mehnat bozoridagi obro'sini oshirishga xizmat qiluvchi bilvosita omildir.

Shuningdek, internatsionallashuv strategiyasi doirasida xorijiy talabalar sonining o'sish dinamikasi tahlil qilinganda, ingliz tilidagi ta'lim yo'nalishlari va xalqaro akkreditatsiyaga ega dasturlar eng katta qiziqish uyg'otayotgani aniqlandi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, universitetning raqamli infratuzilmasi, xususan, masofaviy ta'lim platformalari va elektron kutubxona tizimlarining mavjudligi xorijiy talabalar uchun "jozibadorlik indeksi"ni oshiradigan muhim texnik mezon hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, milliy universitetlarning raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha ishlab chiqilgan tahliliy natijalar shuni ko'rsatadiki, muvaffaqiyatga faqat majmuaviy yondashuv orqali erishish mumkin. Bunda ta'lim sifatini nazorat qilishning ichki tizimlarini transformatsiya qilish, professor-o'qituvchilarning ilmiy faolligini rag'batlantirish va universitet brendini xalqaro raqamli makonda tizimli targ'ib qilish strategiyalari bir-birini to'ldirishi zarur. Aniqlangan natijalar milliy universitetlarning istiqboldagi rivojlanish traektoriyasini belgilash va ularni global ta'lim zanjirining ajralmas qismiga aylantirish uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

1-jadval. Milliy universitetlarning xalqaro raqobatbardoshligini oshirishning strategik yo'nalishlari va istiqbolli natijalari modeli.¹¹

Strategik yo'nalish	Amaliy chora-tadbirlar va mexanizmlar	Kutilayotgan natija va samaradorlik ko'rsatkichi
Akademik transformatsiya	Xalqaro akkreditatsiyadan o'tish (FIBAA, ABET va b.); Kredit-modul tizimini to'liq dijitallashtirish; Qo'sh diplom (Joint/Double Degree) dasturlarini yo'lga qo'yish.	Diplomlarning dunyo miqyosida tan olinishi; Talabalar mobilligining 25-30% ga oshishi; Ta'lim sifatining xalqaro standartlarga moslashishi.
Ilmiy-innovatsion salohiyat	Scopus va Web of Science bazalaridagi nashrlar uchun grantlar; "Spin-off" kompaniyalarini tashkil etish; Xalqaro ilmiy loyihalarda (Horizon Europe) ishtirok etish.	Universitetning iqtiboslik indeksi (H-index) oshishi; Ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirishdan tushadigan daromadlar o'sishi.
Internatsionallashuv	Ingliz tilidagi ta'lim yo'nalishlarini 40% gacha yetkazish; Xorijlik professorlarni "Visitting Professor" sifatida jalb etish;	Xorijiy talabalar ulushining ortishi; Universitetning xalqaro reytinglarda (QS, THE) yuqorilashi; "Brain

¹¹ Muallif tomonidan xalqaro reyting agentliklari (QS, THE) mezonlari va sohaviy tadqiqotlar asosida ishlab chiqilgan.

	Xalqaro grantlar markazini ochish.	gain" (aql oqimi) muhiti yaratilishi.
Infratuzilma va Raqamlashtirish	Smart-kampus texnologiyalarini joriy etish; LMS (Canvas, Moodle) tizimlarini sohaviy moslashtirish; Virtual laboratoriyalarni tashkil etish.	Masofaviy ta'lim eksport salohiyatining oshishi; Operatsion xarajatlarning kamayishi; Talabalar uchun "24/7" ta'lim muhiti.
Marketing va Brending	Xalqaro ta'lim ko'rgazmalarida (EAIE, NAFSA) ishtirok etish; Bitiruvchilar (Alumni) xalqaro assotsiatsiyasini tuzish; Digital-marketing va PR strategiyasi.	Universitetning global taniluvchanligi ortishi; Iqtidorli abituriyentlarni jalb qilish koeffitsientining yuqorilashi.
Boshqaruv va Moliyaviy mustaqillik	Korporativ boshqaruv (Universitet Kengashlari) tizimiga o'tish; Endowment (Endowment) jamg'armalarini shakllantirish; Xizmatlar eksportini kengaytirish.	Davlat byudjet mablag'lariga qaramlikning kamayishi; Moliyaviy barqarorlik va mustaqil investitsion qarorlar qabul qilish imkoniyati.

1-jadvalda keltirilgan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, milliy universitetlarning raqobatbardoshligini oshirish faqatgina lokal islohotlar emas, balki tizimli va majmuaviy transformatsiyani talab etuvchi jarayondir. Tahlillar shuni tasdiqlaydiki, akademik transformatsiya va ilmiy-innovatsion salohiyat bir-birini to'ldiruvchi omillar hisoblanadi. Xususan, xalqaro akkreditatsiyadan o'tgan ta'lim dasturlari universitetning "tashqi ishonch indeksi"ni oshirsa, yuqori iqtiboslik darajasiga ega ilmiy maqolalar uning global akademik hamjamiyatdagi mavqeini mustahkamlaydi.

Jadvalning internatsionallashuv qismiga e'tibor qaratadigan bo'lsak, xorijiy professor-o'qituvchilarni jalb etish va ingliz tilidagi dasturlarni ko'paytirish shunchaki miqdoriy ko'rsatkich emas, balki universitet ichida "global muhit"ni yaratishning asosiy vositasidir. Bu jarayon bevosita branding va marketing strategiyasi bilan bog'lanib, universitetning xalqaro ta'lim bozoridagi "eksport salohiyati"ni belgilab beradi. Tahlil natijalariga ko'ra, kuchli brendga ega bo'lmagan oliygoh, hatto ta'lim sifati yuqori bo'lgan taqdirda ham, xalqaro talabalar oqimini jalb qilishda qiyinchiliklarga duch keladi.

Eng muhim jihatlardan biri — universitetning moliyaviy mustaqilligi va boshqaruv tizimidagi o'zgarishlardir. Jadvalda ko'rsatilgan Endowment jamg'armalarini tashkil etish va korporativ boshqaruvga o'tish mexanizmi universitetga davlat byudjetidan tashqari mustaqil investitsiyalarni boshqarish imkonini beradi. Bu esa, o'z navbatida, infratuzilma va raqamlashtirish jarayonlarini tezlashtirish uchun moliyaviy drayver bo'lib xizmat qiladi.

2-jadval. Milliy universitetlarni xalqaro reytinglarga kiritish va raqobatbardoshligini oshirishning bosqichma-bosqich indikatorlari (5 yillik istiqbol)¹².

Rivojlanish bosqichlari va yillar	Ta'lim va Internatsionallashtirish	Ilm-fan va Iqtiboslik (Citation)	Raqamlashtirish va Infratuzilma
1-bosqich: Tayyorgarlik (1-2 yillar)	Dasturlarni xalqaro akkreditatsiyaga tayyorlash; Xorijiy talabalar ulushini 5% ga yetkazish.	Scopus bazasidagi maqolalar sonini har bir o'qituvchiga 0.2 taga yetkazish; Ichki ilmiy grantlarni joriy etish.	Masofaviy ta'lim platformasini (LMS) to'liq ishga tushirish; Elektron hujjat aylanishiga o'tish.
2-bosqich: Faol integratsiya (3-4 yillar)	Top-500 universitetlar bilan 5 tadan kam bo'lmagan qo'sh diplom dasturi; Xorijiy talabalar ulushini 10-12% ga oshirish.	Har bir fakultetda kamida 2 ta xalqaro ilmiy loyiha; Iqtiboslik indeksini (H-index) 30% ga oshirish.	Smart-kampus tizimini joriy etish; Virtual laboratoriyalar va VR-ta'lim texnologiyalarini qo'llash.
3-bosqich: Global tan olinish (5-yil va undan keyin)	QS yoki THE reytinglarida Top-1000 talikka kirish; Ta'lim yo'nalishlarining 50% xalqaro akkreditatsiyaga ega bo'lishi.	Ilmiy maqolalarning 40% yuqori impakt-faktorli (Q1, Q2) jurnallarda nashr etilishi.	Universitetning "Raqamli egizagi"ni (Digital Twin) yaratish; To'liq qog'ozsiz va innovatsion ta'lim muhiti.

2-jadvalda keltirilgan ma'lumotlar milliy universitetlarning xalqaro maydonga chiqish jarayoni tasodifiy hodisa emas, balki aniq vaqt oralig'iga ega bo'lgan evolyusion transformatsiya ekanligini ko'rsatadi. Ushbu jadval orqali rivojlanishning "sifat bosqichlari" va ularning o'zaro bog'liqlik mantiqini quyidagicha tahlil qilish mumkin.

Birinchi navbatda, rivojlanishning boshlang'ich "Tayyorgarlik" bosqichida asosiy urg'u ichki akademik muhitni inventarizatsiya qilishga qaratilgan. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ta'lim dasturlarini xalqaro akkreditatsiyaga tayyorlamay turib, keyingi bosqichlarda xorijiy talabalar ulushini oshirish imkonsizdir. Bu bosqichda raqamlashtirish (LMS) faqat texnik vosita emas, balki universitetning xalqaro talabalar uchun ochiqlik darajasini belgilovchi poydevor sifatida namoyon bo'ladi.

¹² Muallif tomonidan oliy ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi va strategik rejalashtirish modellari asosida tuzilgan.

Ikkinchi bosqichda miqdoriy o'sishning sifat ko'rsatkichlariga transformatsiyasi kuzatiladi. Jadvaldagi ma'lumotlarga ko'ra, 3-4 yillarda universitetning ilmiy faoliyati "maqola chiqarish" bosqichidan "ilmiy loyihalarni boshqarish" bosqichiga o'tadi. Bu davrda iqtiboslik indeksining (H-index) 30% ga oshishi universitetning xalqaro akademik hamjamiyat tomonidan tan olinib boshlaganidan dalolat beradi. Bu jarayon bevosita qo'sh diplom dasturlarining ko'payishiga sabab bo'ladi, chunki kuchli ilmiy bazaga ega bo'lmagan oliygoh bilan Top-500 talikdagi universitetlar hamkorlik qilishdan manfaatdor bo'lmaydi.

Uchinchi bosqich, ya'ni "Global tan olinish" davri universitetning to'liq mustaqil va raqobatbardosh sub'ektga aylanishini ifodalaydi. Tahliliy natijalar shuni tasdiqlaydiki, QS yoki THE kabi reytinglarda Top-1000 talikka kirish — bu shunchaki natija emas, balki tizimli ishlangan besh yillik strategiyaning mantiqiy yakunidir. Bu bosqichda "Raqamli egizak" texnologiyasining joriy etilishi universitetning nafaqat jismoniy, balki global virtual ta'lim bozorida ham yetakchilikka da'vogarligini anglatadi.

2-jadval milliy universitetlar uchun "yo'l xaritasi" vazifasini o'taydi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, ta'lim, ilm-fan va infratuzilma yo'nalishlari bir-birini quvib yetish tamoyili asosida emas, balki parallel ravishda rivojlanishi shart. Aynan mana shunday bosqichma-bosqich yondashuv resurslarning samarasiz sarflanishini oldini oladi va milliy oliy ta'lim tizimining xalqaro raqobatbardoshligini barqaror ta'minlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xalqaro ta'lim bozorida milliy universitetlarning raqobatbardoshligini oshirish murakkab va ko'p bosqichli jarayon bo'lib, u ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida sifat transformatsiyasini talab etadi. Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, global maydonda muvaffaqiyat qozonish uchun oliy ta'lim muassasalari faqatgina bilim beruvchi markaz bo'lib qolmasdan, balki ilm-fan, innovatsiya va ishlab chiqarishni birlashtirgan strategik xabga aylanishi shart. Universitetlarning xalqaro reytinglardagi o'rnini yaxshilash shunchaki statistik ko'rsatkich emas, balki milliy ta'limning jahon miqyosidagi ishonch va jozibadorlik belgisidir.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, milliy universitetlarning raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha quyidagi taklif va tavsiyalar ilgari suriladi:

Birinchi navbatda, universitetlarning akademik va moliyaviy mustaqilligini yanada kengaytirish zarur. Bu oliygohlarga mehnat bozorining tez o'zgaruvchan talablariga mos ravishda o'quv dasturlarini tezkor yangilash va yuqori malakali xorijiy mutaxassislarni jalb qilish uchun moliyaviy imkoniyat yaratadi. Ikkinchidan, ilmiy-tadqiqot faoliyatini tizimli rag'batlantirish mexanizmini joriy etish lozim. Bunda nafaqat maqolalar soni, balki ularning xalqaro miqyosdagi iqtibos olish darajasiga qarab professor-o'qituvchilarni moddiy va ma'naviy qo'llab-quvvatlash tizimi samarali natija beradi.

Shu bilan birga, universitetlarning raqamli infratuzilmasini jahon standartlari darajasiga ko'tarish va ta'lim xizmatlarini eksport qilish strategiyasini ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. Xorijiy talabalar uchun maqbul ijtimoiy-maishiy sharoitlar yaratish, viza va

ro'yxatdan o'tish jarayonlarini soddalashtirish hamda ta'lim yo'nalishlarini xalqaro akkreditatsiyadan o'tkazish universitetning "investitsion jozibadorligini" ta'minlaydi. Yakuniy xulosa sifatida ta'kidlash joizki, davlat, universitet va xususiy sektor o'rtasidagi uch tomonlama hamkorlikni kuchaytirish milliy universitetlarimizning dunyoning eng kuchli oliygohlari qatoridan joy olishi uchun mustahkam zamin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Altbax Filip. Global oliy ta'lim istiqbollari: xalqaro taqqoslashlar. – Moskva: Iqtisodiyot oliy maktabi nashriyoti, 2018. – B. 45–62.
2. Barnett Ronald. Universitet tushunchasi: kelajakni qayta anglash. – London: Rautlej nashriyoti, 2016. – B. 112–125.
3. Van der Vende Marijka. Oliy ta'lim internatsionallashuvi: global ta'lim bozoridagi raqobat strategiyalari. – Amsterdam: Ta'lim tadqiqotlari jurnali, 2020. – B. 88–104.
4. Global ta'lim hisoboti. Oliy ta'limda sifat va transformatsiya jarayonlari. – YuNESKO nashri, 2021. – B. 34–50.
5. Marjinson Saymon. Universitetlar va dunyo reytingi: global oliy ta'lim makonidagi ierarxiya. – Oksford: Oliy ta'lim jurnali, 2019. – B. 210–228.
6. Nayt Jeyn. Oliy ta'limning internatsionallashuvi: konseptual asoslar va tendensiyalar. – Toronto: Xalqaro ta'lim markazi tadqiqotlari, 2015. – B. 15–32.
7. Sami Kant. Jahon darajasidagi universitetlarni barpo etish: muvaffaqiyat omillari tahlili. Jahon banki hisoboti. – Vashington, 2017. – B. 56–74.
8. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. – Toshkent: Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 2019. – B. 1–12.
9. Etskovis Genri. Uchtalik spiral: universitet, sanoat va hukumat o'rtasidagi innovatsion aloqalar. – Kembrijd: Kembrijd universiteti nashriyoti, 2013. – B. 140–158.